

Meridiane

FESTIVAL STRATFORD 1960

Stagiunea de 34 de săptămâni a Teatrului Memorial Shakespeare, deschisă la 5 aprilie, e încă în plină desfășurare. Cele șase comedii care alcătuiesc repertoriul acestei stagiuni, văd lumina rampei pe scena unui teatru din Londra. Prima dintre aceste comedii, *Doi tineri din Verona*, n-a mai fost jucată la Stratford de 22 de ani. Faptul se explică prin aceea că a fost considerată drept o piesă de tinerețe a lui Shakespeare, deși tipurile și caracterele pe care ea le înfățișează sînt întîlnite și în piese din perioada de maturitate a marelui Will. E drept, dialogul este adesea întortochiat și de neînțeles pentru spectatorul de azi. Dar regizorul Peter Hall a realizat un spectacol accesibil, folosind o mișcare alertă de-a lungul întregii acțiuni. Scenografia, sugerînd stilul rustic englez, aparține lui Renzo Mongiardini, iar costumele foarte stilizate aparțin compatriotei sale, Lila de Nobili, care a semnat și costumația pentru *A 12-a noapte* (prezentată în 1958). Dinamica acțiunii scenice a făcut ca întreaga desfășurare să fie aproape un balet vorbit; ea a ajutat să se treacă cu dezinvoltură peste glumele arhaice ale piesei. Cea mai de seamă realizare îi aparține unui tînar actor de la Old Vic, Derek Godfrey, în rolul trădătorului Proteus, dovedind o frazare frumoasă și o mare personalitate scenică.

Prin *Neguțatorul din Veneția*, regizorul Michael Langham, actualmente regizor al Festivalului Stratford din Ontario-Canada, a intenționat, pare-se, să dea o replică prejudecăților potrivit cărora această comedie a lui Shakespeare este greu de pus în scenă, cel puțin astăzi, cînd ororile fasciste ale camerelor de gazare sînt încă vii în amintirea noastră. Totuși, în transpunerea sa scenică tonurile tragice au fost puse în surdină, spre a se scoate

la lumină cu precădere latura comică. Tînarul actor de 29 de ani, Peter O'Toole, s-a dovedit a fi o adevărată revelație, nu numai în această piesă unde a interpretat rolul Shylock, ci pe întreaga stagiune. Dorothy Tutin, în rolul Portiei, a arătat mari resurse interpretative, izbutind să redea versului toată vibrația sa poetică. Scenografia și costumele semnate de Desdemon Heeley sugerează cadrul secolului al XVIII-lea, fără să violenteze nici planul comediei și nici pe al tragediei din această piesă.

A urmat la rînd un spectacol prezentat de John Barton, care a pus în scenă *Imblinzirea scorpiei*, căutînd să speculeze la maximum elementele de teatru în teatru. John Barton s-a folosit în acest scop de unele scenete tratînd această temă și aparținînd unor autori necunoscuți ai teatrului elizabetan, apărute cîțiva ani înaintea lui Shakespeare. Și aci, Peter O'Toole, în rolul lui Petrucchio, și-a dovedit larga sa gamă de posibilități, valorificîndu-și cu multă dibăcie glasul, în timp ce Peggy Ashcroft s-a revelat ca o adevărată surpriză în rolul Catherinei, căreia i-a impus un dinamism neobișnuit și bine inspirat.

Troilus și Cresida care, ca poveste sardonică, face să treacă această piesă în rîndul tragediilor, se dovedește totuși a fi, prin ton, o reală comedie, ceea ce și justifică includerea ei în repertoriul acestei stagiuni care cuprinde șase comedii shakespeareene. Shakespeare satirizează aci, folosindu-se de un ton batjocoritor, falsul eroism, cel puțin așa cum se degajează acest lucru din înscenarea lui Peter Hall și a lui John Barton. Spectacolul a fost montat pe niște practicabile în formă octogonală, situate în mijlocul scenei, cu un minim de decoruri, folosindu-se mai mult un circular cu niște desene

ce domină întreaga scenă. Decorul aparține lui Leslie Hurry. Tabloul final al bătăliei este realizat într-o mișcare de balet, în timp ce scena este parțial ținută în semiobscuritate prin fumul de explozii (după părerea mea, un fel de ciocnire între convențiile teatrale — realism poetic și naturalism — care însă în acest spectacol, este convingătoare).

Pe cât se pare, spectacolul cu cel mai mare succes din această stagiune este

ultimul înfățișat. Aceasta, pentru că regizorul, compozitorul și scenograful *Poveștii de iarnă* și-au dat mâna spre a realiza un spectacol armonios și unitar, care să procure o neobișnuită seară de teatru, în care s-au remarcat creațiile actoricești ale lui Eric Porter în *Leontes* și Peggy Ashcroft în *Pauline*.

Ossia Trilling

TEATRUL ÎN TURCIA*

Teatrul, în sensul în care îl înțelegem astăzi, a apărut târziu în Turcia, pentru că prima piesă scrisă și jucată în limba turcă, *Căsătoria poetului* de Chinassi, nu datează decât din 1859. Într-adevăr, până în secolul al XIX-lea, *Meddah*-ul (un povestitor care recita sau improviza monologuri comice în mijlocul asistenței), *Karaghioz*-ul (teatru de umbre) și *Orta-Oyunan* (farse din tradiția populară, care se jucau în piețele publice) au fost singurele divertismente ale publicului în materie de teatru.

Arta dramatică a fost introdusă și răspândită în Turcia către mijlocul secolului al XIX-lea, de către trupele străine. Ele veneau în fiecare stagiune să dea reprezentații de operă, de operetă și de comedie, în limba lor, și obțineau un succes din ce în ce mai mare pe lângă publicul cosmopolit al vechii capitale otomane. Afluența acestor trupe străine a făcut necesară, în scurtă vreme, construirea de săli și de scene rezervate exclusiv spectacolelor de acest gen. Astfel, primele teatre construite la Pera — Teatrul Francez și Teatrul Naum — au adăpostit ani îndelungați tot felul de asemenea trupe care veneau să joace, în limba franceză sau italiană, operele cele mai cunoscute ale vremii. Spectatorii, care nu vorbeau acele limbi, se mulțumeau cu micile rezumate inserate în programe. Sultanul Abdulmejid

(1839—1861), cărui îi plăcea mult teatrul și care onora adesea cu prezența sa reprezentațiile, puse să se construiască un teatru în arsenalul palatului Dolma-Baccé și invită toate trupele străine în trecere prin Istanbul să vină să joace acolo. El a chemat chiar direct din străinătate trupe de operă și de operetă, care au dat reprezentații exclusiv pentru sultan și pentru curtea sa. Tot sub domnia sa, s-a dezvoltat Orchestra Imperială, întemeiată și condusă de Giuseppe Donizetti, și tot atunci primii tineri muzicanți turci au fost inițiați în muzica occidentală.

Tinerii armeni îndrăgostiți de teatru au întemeiat, încă de la 1856, trupe de amatori, care au jucat în limba lor traduceri ale pieselor franțuzești și italiene, în saloane particulare, apoi în școli și, în fine, în săli de teatru. Au obținut un succes atât de viu, încât în curând aceste trupe de amatori s-au transformat în organizații profesionale și, pentru a-și lărgi activitatea și a se adresa unui public mai numeros, au început să joace în limba turcă.

Cea mai importantă din aceste companii dramatice, aceea condusă de Güllü Agop, s-a instalat, începând din 1869, la Teatrul „Guedik-Pașa” și a avut acolo o activitate rodnică.

Administral de scriitorii cei mai prețuiți ai vremii, precum Ekrem, Namuk Kemal și Ali Bey, dispunând de o trupă de acțiune și de actori valoroși, Teatrul „Guedik-Pașa” și-a câștigat, în scurtă vreme, renume. Repertoriul cuprindea traduceri din operele lui Molière, Goldoni, Victor Hugo, Alexandre

* Textul prescurtat al conferinței ținute în ziua de 28 septembrie 1960, la Casa Oamenilor de Știință din București.